

® แนวทางเพื่อเข้าสู่การมีส่วนร่วม: ตัวอย่างจากประสบการณ์

สาร เอกโค เอเชีย ภาคพิเศษสำหรับสาร ECHO Development Note
ฉบับที่ 18 เดือนกันยายน 2013

โดย คักลาส เอ็ม. เฟรเซอร์

[บรรณาธิการ: ดร. คักลาส เฟรเซอร์ เป็นหนึ่งในวิทยากรรับเชิญในการประชุม ECHO Asia Agriculture and Community Development Conference ที่จัดขึ้นในเชียงใหม่เมื่อวันที่ 1-4 ตุลาคม 2013 ท่าน เป็นที่ปรึกษาอาวุโสด้านมานุษยวิทยาขององค์กร SIL International ท่านอาศัยอยู่ในประเทศไทยและเป็นผู้ประสานงานด้านมานุษยวิทยาของกลุ่ม SIL's Mainland Southeast Asia Group และสอนวิชามานุษยวิทยาวัฒนธรรมที่มหาวิทยาลัยพายัพ ท่านเคยทำงานกับองค์กร SIL ที่ประเทศมาเลเซียและฟิลิปปินส์ ดร. คักลาสจบการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านสหวิทยาการนิเวศน์วิทยา (สาขา มานุษยวิทยา) จากมหาวิทยาลัย University of Florida และวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิตด้านพืชศาสตร์ จากมหาวิทยาลัย University of Florida และวิทยาศาสตร์บัณฑิตด้านพืชศาสตร์จากมหาวิทยาลัย Texas A&M University]

บทนำ

“วิธีการเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม” ในการพัฒนาชุมชนนั้นเกิดขึ้นครั้งแรกในช่วงปี 1970 เป็นต้นมา และมีผู้ให้ความสนใจและใช้วิธีการนี้มาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา นักพัฒนาหลายคนเห็นว่าการยอมรับที่เติบโตขึ้นเรื่อยๆนี้เป็นสิ่งที่ดี เพราะทำให้เราให้ความสนใจในวิธีการที่เรามีส่วนร่วมด้วยชุมชนที่เราต้องการจะช่วยเหลือ อย่างไรก็ตามผมขอเชิญชวนท่านให้มองนอกเหนือจากวิธีการไปยังสิ่งที่ผมจะเรียกว่า “แนวทางเพื่อเข้าสู่การมีส่วนร่วม” ซึ่งมีหลักการ เป้าหมายและผลสรุปที่จะช่วยให้เราทำงานแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงกับชุมชนได้

แนวทางเพื่อเข้าสู่การมีส่วนร่วมไม่ได้เน้นเรื่องของวิธีการอะไรมากนัก แต่เป็นเรื่องของการฟังและเคารพความคิดเห็นของคนในชุมชน สนับสนุนให้คนในชุมชนทำเป้าหมายที่ตั้งไว้ให้สำเร็จ จัดการอบรม เป็นพี่เลี้ยง และให้ความช่วยเหลือต่างๆ แต่ไม่ใช่เข้าไปควบคุมขบวนการเอง วิธีการต่างๆ เช่น PRA, PLA, ABCD, GRAAP, AI,² รวมถึงตัวอื่น ๆ เป็นวิธีการที่ใช้เพื่อเป็นแนวทางการเข้าสู่การมีส่วนร่วม และล้วนเป็นเพียงเครื่องมือเท่านั้น ลองคิดถึงช่างปั้นหรือช่างแกะสลัก ที่ต้องมีเครื่องมือต่างๆหลายอย่างแต่สิ่งที่พวกเขาทำนั้นเป็นมากกว่างานช่าง หรือศิลปินไม่ว่าในแขนงใดก็ต้องทำงานไปตามแนวเดียวกับลักษณะของสื่อที่ตนมีอยู่ โดยไม่ให้สวนทางกัน เช่นช่างแกะสลักไม้ต้องดูที่ลายเนื้อไม้และรูปร่างของไม้ที่จะใช้ โดยดูว่าจะแกะออกได้ง่ายแค่ไหน ไม้ นั้นเป็น ไม้อ่อนหรือ ไม้แข็ง และต้องดูว่าควรลงน้ำมัน ขี้ผึ้ง น้ำยารักษาเนื้อไม้ หรือปล่อยให้มันเป็นไปตามธรรมชาติ นั่นเป็นสิ่งที่ศิลปินทำในการทำงานกับสื่อที่ไม่ใช่สิ่งมีชีวิต ซึ่งการทำงานกับสิ่งที่มีชีวิตนั้นยิ่งซับซ้อนกว่านั้นมาก เช่นนักปลูกบอนไซที่ต้องพิจารณาว่าต้นไม้ที่เขาเลือกนั้นมีลักษณะการเติบโตอย่างไร และผู้ฝึกม้าแข่งพันธุ์แท้ก็ต้องเข้าใจม้าที่ได้รับมาฝึกนั้นว่ามันวิ่งแบบไหน และยิ่งกว่านั้นคือม้าตัวนั้นคิดอย่างไร เมื่อเราทำงานอยู่กับผู้คนในพื้นที่ของงานพัฒนาชุมชน กับคนกลุ่มต่างๆ เราจะต้องพบกับความซับซ้อนที่ยิ่งยุ่งยากขึ้นไปอีก ผู้นำการเปลี่ยนแปลงหรือนักพัฒนาไม่

อาจเข้าไปทำงานด้วยแผนการที่วางไว้เสร็จสรรพแล้วว่าเขาต้องการให้ชุมชนนั้นเป็นอย่างไร แต่เขาจะต้องทำงานร่วมกับชุมชน และรู้ว่าในที่สุดแล้วคนในชุมชนจะเป็นคนที่มีชีวิตอยู่กับผลการเปลี่ยนแปลงอะไรก็ตามที่จะเกิดขึ้น และรู้ว่าพวกเขาเป็นเจ้าของอย่างผู้มีสิทธิ์สมบูรณ์ในชุมชนของพวกเขาเอง

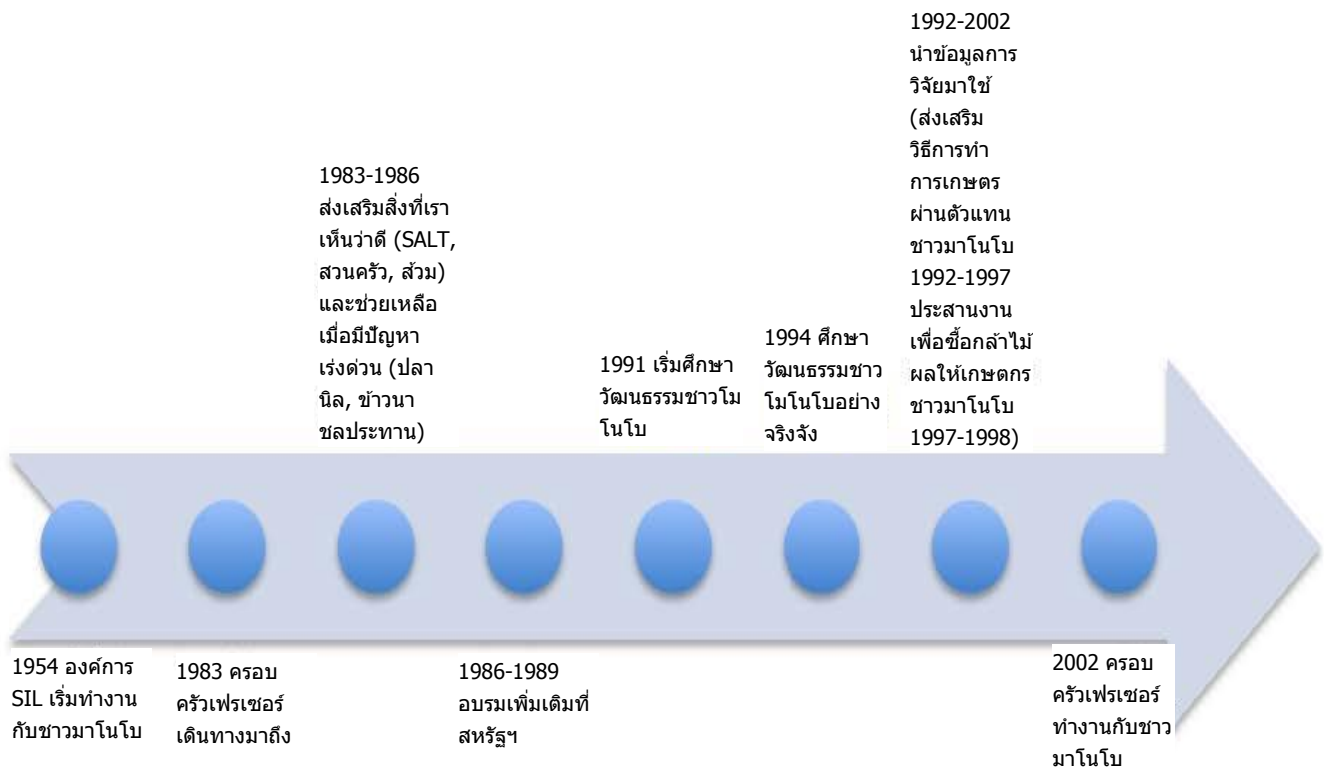
ในขณะเดียวกัน ผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถทำหน้าที่ที่เหมาะสมในการช่วยชุมชนให้บรรลุถึงซึ่งการเปลี่ยนแปลงในด้านบวก ขณะที่สมาชิกในชุมชนเป็นผู้ที่รู้ดีเกี่ยวกับเรื่องต่างๆมากมายของตนเองและของชุมชน โดยที่คนนอกไม่อาจจะรู้ได้ แต่คนนอกก็อาจมีความรู้และทักษะที่ชุมชนจำเป็นต้องมีเพื่อนำไปใช้ปรับปรุงพัฒนา โดย "เคล็ดลับ" นั่นก็คือการพัฒนาความสัมพันธ์โดยคำนึงถึงทั้งสองฝ่าย ตัวอย่างเช่นคุณครู ที่อาจไม่สนว่านักเรียนเห็นความสำคัญเรื่องอะไร มีความสามารถอย่างไร และมีรูปแบบการเรียนรู้ตามธรรมชาติอย่างไร โดยครูก็คิดเอาเองว่าตนนั้นรู้ดีที่สุดว่านักเรียนต้องการอะไร หรือครูอีกคนที่สามารถทำงานร่วมกับนักเรียน ช่วยให้พวกเขาเรียนรู้ตามความสนใจและลักษณะตามธรรมชาติของพวกเขาและขณะเดียวกันก็ยอมรับว่าตนรู้ในสิ่งที่นักเรียนอยากรู้และมีความสามารถที่จะทำได้ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ประสบความสำเร็จก็เช่นเดียวกับครูและศิลปินที่ทำงานร่วมกับชุมชน

ตัวอย่างจากประสบการณ์

ดังนั้นแนวทางเพื่อเข้าสู่การมีส่วนร่วมเมื่อมีกลุ่มคน และชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องคืออะไร? ผมจะขอยกตัวอย่างนี้จากประสบการณ์ของผมนเองในการทำงานเป็นเวลา 19 ปีกับคนเผ่าโคตาบาโต มาโนโบ³ ในประเทศฟิลิปปินส์

ภาพที่ 1 พื้นที่อาศัยของชาวโมโนโบในประเทศฟิลิปปินส์

ภาพที่ 2 ระยะเวลาต่างๆในการทำงานของครอบครัวเฟรเซอร์ในประเทศฟิลิปปินส์

ระยะที่ 1: ทำตามสิ่งที่เราคิดว่าดีที่สุด

ครอบครัวที่เมื่อก่อนแยกกันอยู่เป็น หมู่บ้านเล็กๆ

องค์การ SIL เริ่มทำงานกับคนมาโน โบในปี 1954 โดยเริ่มแรกมุ่งไปน ด้านภาษาศาสตร์ การแปล และการสอนอ่านเขียน เมื่อถึงเวลาที่ผมและ ภรรยาคือคุณเม็ก ได้เริ่มทำงานกับกลุ่มมาโน โบก็คือในปี 1983 การมีส่วน ร่วมอย่างยาวนานในด้านการแปลและการสอนอ่านเขียนทำให้เกิดการ ตอรับศาสนาคริสต์ที่เพิ่มขึ้นและมีผู้ใหญ่ที่อ่านหนังสือได้เป็นจำนวน มาก ในตอนนั้นจุดมุ่งหมายของเราคือ “งานพัฒนาชุมชน” เช่นการช่วย

ชุมชนต่างๆให้ทำงานร่วมกันเพื่อผลประโยชน์ที่จะมีร่วมกันใน ทุกๆด้านในการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านจิตวิญญาณ เศรษฐกิจ สุขภาพร่างกาย และการเมือง (และในด้านอื่นๆที่อาจไม่อยู่ในข่าย ของคำจำกัดความนี้) เราได้เริ่มทำงานท่ามกลางคนมาโนโบโดย การสอนเทคนิคที่คนอื่นบอกว่าจะเป็นประ โยชน์กับพวกเขาตามที่ เราได้สังเกตเห็น คือเรารู้ว่าคนมาโน โบทำการเกษตรแบบ

ความหนาแน่นของประชากรน้อยทำให้ การเกษตรแบบหมุนเวียนได้ผลและยั่งยืน

หมุนเวียน ซึ่งถือเป็นวิธีการเพาะปลูกที่เหมาะสมทั้งด้านความ ยั่งยืนและด้านนิเวศน์วิทยา (Sanchez 1976:379) แต่พวกเขากำลัง

การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของคนจากพื้นที่อื่นทำให้ชาวโมโนโบหันมาทำการเกษตรในพื้นที่ที่เป็นหลักแหล่ง

เผชิญกับแรงกดดันที่เพิ่มขึ้นเพื่อให้ทำการเกษตรแบบอยู่กับที่เพื่อจะไม่ต้องสูญเสียที่ดินให้กับผู้ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานจากที่อื่น และผลที่เกิดขึ้นคือพวกเขาจำเป็นต้องพัฒนาวิธีการใหม่ๆ ในการทำการเกษตรให้เหมาะสมกับสภาพลาดชันของภูเขาที่พวกเขาอาศัยอยู่ และวิธีการใหม่ๆ ในการรักษาสุขภาพที่เหมาะสมกับชุมชนที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง ดังนั้นเราจึงได้สอนวิธีการที่เกี่ยวข้องกับปัญหาใหม่ของพวกเขา หนึ่งในนั้นคือเทคโนโลยีการเกษตรในที่ลาดชัน (Sloping Agricultural Land Technology หรือ SALT) ซึ่งเป็นวิธีการทำการเกษตรโดยใช้ต้นไม้ที่ตรงในโตรเจน⁴ โดยปลูกให้เป็นแถวลดหลั่นกันไปตาม

แถวระดับ โดยให้พื้นที่ระหว่างแถวใช้ปลูกพืชอายุสั้นเช่นข้าวโพด ถั่ว มันสำปะหลัง และถั่วลิสง⁵ ใบของต้นไม้ใช้นำมาทำปุ๋ย และต้นไม้ที่ปลูกเป็นแถวติดกันช่วยป้องกันการชะล้างของหน้าดิน วิธีนี้ใช้ได้ผลมาแล้วในพื้นที่ลาดชันในที่อื่นของประเทศฟิลิปปินส์ และอีกวิธีหนึ่งคือการทำสวนครัวเพื่อเป็นแหล่งผลิตผักไว้เสริมอาหารของครัวเรือนอีกทางหนึ่ง ซึ่งก่อนหน้านี้พวกเขาสามารถเข้าไปเก็บในป่าไร่ที่เกิดจากไรมนเวียนได้ แต่ตอนนี้พื้นที่นั้นอยู่ห่างไกลออกไปจากเดิมมากเพราะมีคนอื่นเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ที่ใกล้กับหมู่บ้านมากขึ้น สุดท้ายคุณแม่ก็ร่วมกับคุณลิโอนิดากเวลซึ่งเป็นชาวอาปางและและคุณเมลิตา บาวัน จากสมาคมนักแปลแห่งฟิลิปปินส์ (Translators Association of the Philippines) ได้ทำการส่งเสริมให้มีการสร้างและใช้ห้องน้ำเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรคที่ติดต่อที่อาจเกิดจากอุจจาระของมนุษย์ (การติดต่อของโรคนี้เป็นปัญหาที่มีเพิ่มขึ้น เพราะตอนนี้คนในชุมชนอาศัยเป็นหลักแหล่งในหมู่บ้านและไม่ได้แยกกระจายกันไป)

เทคนิควิธีการทั้งหมดนี้เป็นประโยชน์อย่างเห็นได้ชัดทั้งสำหรับคนมาโนโบและคนนอก แต่เมื่อคิดย้อนกลับไปที่สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่สิ่งที่จำเป็นเร่งด่วนที่สุด แต่ถึงแม้ความพยายามของเรา “ไม่ได้ทำให้ถูกที่ค้นจริงๆ” แต่ก็เป็นส่วนที่ช่วยสร้างขีดความสามารถและความหวังของคนมาโนโบให้กับเรา นี่เป็นขั้นตอนที่ควรเกิดขึ้นและขาดไม่ได้ในการทำงานของนักพัฒนาชุมชน คนในชุมชนต้องเห็นว่าเราเป็นห่วงพวกเขาและเรามีความสามารถบางอย่างที่พวกเขาสนใจ ไม่อย่างนั้นพวกเขาจะคิดว่าการพูดถึงปัญหาของพวกเขาให้เราฟังไม่ได้ช่วยอะไร ในกรณีของเรานั้นการลงทุนในเรื่องที่เป็นปัญหาอย่างแท้จริงแต่ไม่ใช่สิ่งจำเป็นเร่งด่วนที่สุดถือเป็นการวางรากฐานสำหรับการก้าวไปในระยะต่อไป

ระยะที่ 2: ตอบสนองเมื่อมีคนมาขอความช่วยเหลือ

หลังจากที่เราทำงานกับคนมาโนโบมาเป็นเวลาหลายเดือน มีชาวมาโนโบคนหนึ่งมาขอให้เราสอนเรื่องการเลี้ยงปลานิล⁶ ขณะนั้นไม่มีการอบรมเรื่องการเลี้ยงปลานิลในพื้นที่นั้น และหนังสือคู่มือที่มีอยู่ก็เป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งคนมาโนโบไม่มีโอกาสที่จะได้ศึกษา ดังนั้นเราจึงรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงปลานิล และเลือกเอาวิธีที่เหมาะสมกับ

พื้นที่เพาะปลูกตอนนี้อยู่ห่างจากหมู่บ้าน และพืชผักจากป่าก็หายากขึ้น ดังนั้น เม็ก, ในดา และเมลจึงสอนกลุ่มแม่บ้านให้ทำสวนครัว

ข้าวดอยสูงเป็นอาหารหลักของชาวโมโนโบ

ข้าวดอยสูงเป็นอาหารหลักของชาวโมโนโบ

สถานการณ์ของชาวมาโนโบ⁷ และจากนั้นเราได้สอนวิธีการให้กับผู้ที่สนใจ หลายเดือนหลังจากนั้น คนจากหมู่บ้านเดียวกันกับชายคนนั้น ได้มาขอให้เราช่วยในทำการปลูกข้าวนาชลประทาน⁸

ตอนนั้นตอบสนองต่อความต้องการของคนในชุมชน แต่การนำวิธีการไปใช้นั้นอยู่ในระดับที่น่าผิดหวังพอสมควร เราได้ทำตาม

หลักการพัฒนาชุมชนที่มีการพิสูจน์ว่าได้ผลแล้วเป็นอย่างดีว่า “โครงการควรมีชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการเอง” แต่

โครงการในชุมชนทุกโครงการจบลงด้วยการมีคนเพียงหนึ่งหรือสองคนที่ต้องทำงานทุกอย่างขณะที่คนอื่นๆมีความสุขกับประโยชน์ที่ได้รับ มีคนไม่มากที่ปรับและใช้วิธีการในการเพาะปลูก แต่ดูเหมือนว่าความพยายามของเราเกิดผลเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เรา รู้สึกว่าแม้เราจะเห็นคุณค่าของการทำงานกับผู้คนและต้องการทำงานตาม “ลายเนื้อไม้”⁹ ของพวกเขา แต่เรายังขาดความสามารถในการที่จะมองเห็นว่าลายเนื้อไม้ของพวกเขาเป็นอย่างไร

ระยะที่ 3: ทำงานตามลายเนื้อไม้ (Working with the Grain) เป็นวิถีของคนอเมริกัน ซึ่งอธิบายเพิ่มเติมได้ว่า เราจะไม่ใช่กบสวนกับลายเนื้อไม้เพราะจะทำให้สะดุด แต่ให้ไต่ไปตามลายเนื้อไม้เพื่อความสวยงาม เราไม่ได้อยู่ทำงานกับคนมาโนโบเป็นเวลา 3 ปี (1986-1989) เพราะไปเรียนต่อ ในระหว่างนั้นเราได้เริ่มขบวนการการเรียนรู้วิถีการมอง “วัฒนธรรมที่เป็นเนื้อไม้” ด้วยการเรียนมานุษยวิทยาวัฒนธรรม

เมื่อเรากลับไปยังประเทศฟิลิปปินส์ สมาคมคริสตจักรมาโนโบได้ขอให้เราช่วยคนมาโนโบเรียนรู้วิธีการเกษตรแบบใหม่ คราวนี้ ก่อนที่เราจะใส่ความพยายามครั้งใหม่ลงไปเลย เราได้ใช้เวลาหนึ่งปีในการเฝ้าสังเกตวัฒนธรรมของพวกเขา¹⁰ เราพบว่าแม้บ่อยครั้งที่คนมาโนโบทำงานร่วมกัน ความเป็นเจ้าของซึ่งหมายถึงการจัดการว่าจะปลูกอะไร สร้างอะไร หรือซื้ออะไร เป็นเรื่องส่วนตัวของใครของมัน และไม่มีการควบคุมที่มาจากส่วนกลางในวัฒนธรรมของพวกเขา¹¹ เราจึงรู้ว่าความพยายามที่จะสอนวิธีการทำการเกษตรแบบใหม่นั้นก็ต้องคำนึงถึงเรื่องนี้ด้วย

ผมจึงได้ขอผู้นำของสมาคมให้เลือกตัวแทนมาหลายๆคนที่ผมจะช่วยฝึกให้เป็นตัวแทนนักพัฒนาที่จะกระจายตัวกันออกไป และพวกเขาได้บอกว่าบ่อปลาและข้าวนาชลประทานเป็นวิธีที่สำคัญที่สุดที่ควรทำการส่งเสริม ผมและตัวแทนนักพัฒนาเหล่านั้นทำงานร่วมกันโดยผลิตสื่อการสอนที่เขียนเป็นภาษามาโนโบ ที่พวกเขาใช้สอนวิธีการใหม่ๆให้กับคนในหมู่บ้าน เราตัดสินใจว่าจะใช้วิธีการที่ไม่ต้องขึ้นอยู่กับส่วนกลาง ไม่มีลำดับขั้นการให้การ

ดูแลและไม่มีทำให้ทุนทั้งจากภายในชุมชนและนอกชุมชน¹² คราวนี้ ด้วยการทำงาน “ตามลายเนื้อไม้” การผลิตข้าว นาสลประทานได้แพร่ขยายไปในหมู่บ้าน 8 แห่งในเวลา 4 ปี และบ่อเลี้ยงปลาขยายออกไปในหมู่บ้าน 15 แห่ง ภายในเวลา 7 ปี

ระยะที่ 4: คืบคลานร่วมกัน

ขณะที่เรารู้สึกใจที่ได้เห็นว่าคนมานาโบได้รับประโยชน์จากวิธีการที่จะช่วยพวกเขาได้ เราก็อธิษฐานที่ มีคนน้อยมากที่ยังใช้วิธีการเหล่านั้นอยู่ แม้วิธีการเหล่านี้เป็นวิธีการที่คนมานาโบได้เข้ามาขอให้เราช่วยสอนเอง การ พุคคุยกับตัวแทนนักพัฒนาชาวมานาโบทำให้เราเห็นว่าลักษณะพื้นที่ที่เป็นเนินเขาอยู่มากมายทำให้การทำบ่อเลี้ยง ปลาและการปลูกข้าวนาสลประทานนั้นใช้ไม้ได้ในหลายๆแห่ง เทคโนโลยีการเกษตรในที่ลาดชันมีวิธีที่จะไม่ให้เกิด การกัดเซาะของดินและช่วยเพิ่มผลผลิต แต่ค่าใช้จ่ายสำหรับเมล็ดพันธุ์ที่จะปลูกต้นไม้เป็นไปไม่ได้สำหรับรายได้ ของคนมานาโบ นี่จึงทำให้เราเห็นว่าควรใช้วิธีการอื่นแทน ดังนั้น ผมงกับตัวแทนนักพัฒนาทั้งหลายจึงได้เชิญคนใน หมู่บ้านของพวกเขาและที่พวกเขาทำงานด้วยมาเพื่อจะได้ถามว่ากิจกรรมอะไรที่พวกเขาคิดว่าจะได้ผลและทำได้จริง เราพบว่าคนในแต่ละหมู่บ้านสนใจการปลูกไม้ผล ตอนแรกนั้นผมยังรู้สึกตะขิดตะขวงใจอยู่ เพราะแม้การปลูกผลไม้ จะให้กำไรดีในฟิลิปปินส์ แต่คนมานาโบส่วนใหญ่อาศัยอยู่ไกลจากถนน และถนนก็มักจะผ่านไม่ได้ อย่างไรก็ตาม เกษตรกรต่างมั่นใจว่าจะสามารถขนส่งผลไม้ของพวกเขาไปยังถนนได้ (และถ้าเป็นได้ ก็จะส่งไปจนถึงตลาด) ด้วย การใช้สัตว์ หรือแบกใส่หลังไป ผมและตัวแทนนักพัฒนาได้ช่วยกันดูแลพันธุ์ผลไม้ที่ใช้ต้นทุนต่ำ และพบว่าเรา สามารถหามาได้ด้วยราคาที่ค่อนข้างถูกจากสำนักงานเกษตรของเทศบาล เราจึงซื้อในนามของกลุ่ม แต่เกษตรกรแต่ละคนซื้อและจ่ายเงินสำหรับกล้าไม้ที่ต้องการปลูกในที่ของตนเอง ในปีแรก มีเกษตรกร 15 คนจากหมู่บ้าน 8 แห่งซื้อ ต้นกล้า 210 ต้น¹³ ปีที่สอง เกษตรกร 184 คนจากหมู่บ้าน 18 แห่งซื้อต้นกล้า 1,499 ต้น¹⁴ ต้นกล้าหลายต้นตาย เนื่องจากภัยแล้งแต่มีบ้างที่รอดมาได้ เมื่อผมไปเยี่ยมคนมานาโบครั้งสุดท้ายเมื่อปี 2006 เกษตรกรหลายคนสร้าง รายได้จากไม้ผลที่ปลูก พวกเขาบอกว่าพวกเขาดีใจที่สามารถก้าวมาสู่รูปแบบการเกษตรที่สามารถทำเงินให้พวกเขา ได้ ถ้าผมทำตามความคิดของตัวเองมากกว่ายอมให้ชุมชนตัดสินใจเองว่าพวกเขาอยากจะทำอะไร พวกเขาคงจะไม่ได้ ปลูกไม้ผลเหล่านั้นแน่

ประสบการณ์แบบย่อ

ตลอดขบวนการการทำงานกับคนมานาโบนั้น เราพยายามหาวิธีการต่างๆเพื่อให้พวกเขาได้มีส่วนอย่างเต็มที่ ในการทำให้ชุมชนของตนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ในตอนแรกเราอาจทำได้เพียงการสอนในสิ่งที่เราเห็นว่าอาจเป็น ประโยชน์ ซึ่งอาจไม่ค่อยช่วยได้มากนักที่จะ “เอาให้ถูกที่” แต่ก็ถือว่าเป็นการสร้างขีดความสามารถและความหวังใ ที่มีต่อพวกเขา และนำไปสู่การที่มีคนมานาโบคนหนึ่งเข้ามาหาเราและขอให้เราช่วยสอนวิธีการใหม่ๆที่เขาสนใจ จริงๆ และนั่นนำไปสู่การทำงานระยะที่สองคือการทำตามเป้าหมายที่คนบางคนเห็นว่าสำคัญ แต่ก็มีเพียงคนไม่กี่คน

เท่านั้นที่นำไปใช้ และในระยะสุดท้ายคือการสนับสนุนให้ชุมชนร่วมกันคิดว่าพวกเขาเชื่อว่าอะไรจะให้ผลตอบแทนคุ้มค่ากับการลงทุน (ทั้งแรงงานและต้นทุน) ตลอดทั้งขบวนการเรายึดเอาความเคารพในความคิดเห็นของกันและกัน ทั้งของเขาและของเรา ด้วยการทำงานให้สัมพันธ์กับหน้าที่บทบาทของการเป็นแหล่งข้อมูลและพี่เลี้ยงโดยปราศจากการเข้าไปควบคุม

สรุป

“วิธีการเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม” เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์และเหมาะสมกับผู้นำไปใช้¹⁵ ส่วนคำว่า “แนวทางเพื่อเข้าสู่การมีส่วนร่วม” นั้นเกี่ยวกับทัศนคติที่งานนี้ตั้งมั่นคงอยู่ได้ สิ่งสำคัญอันดับแรกคือการทำงานกับคนและชุมชนของพวกเขา ด้วยการหุ้มนใจให้พวกเขาห่วงใยซึ่งกันและกัน และทำงานเพื่อมุ่งไปสู่จุดหมายเดียวกัน และเป็นแหล่งข้อมูลและพี่เลี้ยงโดยไม่เข้าไปควบคุมพวกเขา การเป็นแหล่งข้อมูลอาจหมายถึงการค้นหาข้อมูลที่พวกเขาเข้าถึงได้ที่มีในภาษาอื่นให้เป็นภาษาของเขา อาจเป็นการช่วยให้พวกเขาเรียนรู้วิธีการหาข้อมูลด้วยตนเอง ผ่านช่องทางอื่นนอกจากสื่อสิ่งพิมพ์ อาจเป็นการนำพวกเขาในการใช้วิธีต่างๆที่จะช่วยให้พวกเขาเห็นข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนของตนเองที่พวกเขา มองข้ามไป¹⁶ และช่วยในการนำข้อมูลนั้นไปใช้¹⁷ แต่หลักของวิธีการทุกอย่างนั้นอยู่ที่ทัศนคติที่ว่าคนเหล่านั้นต้องทำหน้าที่เป็นนักบินเอง และเราเป็นเพียงผู้ร่วมงานเท่านั้น

อ้างอิง

Fraiser, Douglas M. 2007. *Loggers, Settlers, and Tribesmen in the Mountain Forests of the Philippines: the Evolution of Indigenous Social Organization in Response to Environmental Invasions*. Ph.D. dissertation, University of Florida.

Sanchez, Pedro A. 1976. *Properties and Management of Soils in the Tropics*. New York: John Wiley & Sons.

ข้อมูลที่แนะนำ

Lingenfelter, Sherwood G. 1992. *Transforming Culture: A Challenge for Christian Mission*. Grand Rapids: Baker Book House. – เป็นหนังสือที่อ่านง่ายเกี่ยวกับทฤษฎี grid-group theory ที่เป็นประโยชน์ในการเข้าใจวิธีการคิดและวิธีการทำงานของคนในแต่ละสังคม

Lingenfelter, Sherwood G. 1996. *Agents of Transformation: A Guide for Effective Cross-Cultural Ministry*. Grand Rapids: Baker Books. – เป็นหนังสือที่ต่อเนื่องมาจาก *Transforming Culture* ที่มีกรนำไปใช้มากมาย และมีคำถามวิจัยที่จะช่วยนำไปสู่การสำรวจแง่มุมต่างๆของวัฒนธรรม

Myers, Bryant L. 2006. *Walking with the Poor: Principles and Practices of Transformational Development*. Maryknoll, NY: Orbis Books. – หนังสือเล่มนี้อาจเป็นหนังสือที่ดีที่สุดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนที่ผมเคยได้อ่าน ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ที่ “แนวทางเพื่อเข้าสู่การมีส่วนร่วม”¹ เป็นการนำผู้อ่านไปสู่ประวัติศาสตร์ของแนวทางการพัฒนา แสดงให้เห็นข้อดีและข้อเสียของแต่ละแนวทาง และมีคำแนะนำที่ดีสำหรับวิธีการหลายๆวิธีการ

หมายเหตุ

- ¹ วิธีการเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม เป็นขั้นตอนต่างๆที่ใช้เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในทุกๆ ขั้นตอนของขบวนการพัฒนา ตัวอย่าง เช่น การทำแผนที่แบบมีส่วนร่วม การเก็บข้อมูลแบบสาเหตุและผลที่เกิดขึ้น เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของสภาพของชุมชนในปัจจุบัน การให้คะแนน เพื่อวัดค่าการลงทุนและประโยชน์ที่ได้รับของกิจกรรมต่างๆ และการทำแผนที่ตามจินตนาการและการกินหาร่วมกันเพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุด เพื่อตัดสินใจว่าอะไรเป็นเป้าหมายของชุมชน
- ² Participatory Rural Appraisal (การประเมินสถานะชนบทแบบมีส่วนร่วม), Participatory Learning and Action (การจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม), Asset-Based Community Development (การพัฒนาชุมชนโดยอาศัยทรัพย์สินชุมชนเป็นฐาน), *Groupe de Recherche et d'Appui pour l'Auto-Promotion Paysanne*, และ Appreciative Inquiry (สุทริยสาธก), ตามลำดับ
- ³ เผ่าโคตาบาโต มาโนโบ (Cotabato Manobo) (ISO 639-3:mta) หรือที่รู้จักกันว่าคูลิงกัน มาโนโบ (Dulangan Manobo) ผมพูดถึงพวกเขาสั้นๆว่า “มาโนโบ” พวกเขาอาศัยอยู่ตามภูเขาในจังหวัดซูลตัน กุคาร์ท ของเกาะมินดาเนา
- ⁴ พันธุ์พืชที่คนมาโนโบใช้ได้แก่ *Acacia villosa*, *Calliandra calothyrsus*, *Desmodium rensonii*, *Flemingia macrophylla* (หรือ *F. congesta*), และ *Leucaena leucocephala*.
- ⁵ *Zea mays*, *Phaseolus vulgaris*, *Manihot utilissima* (*esculenta*) Pohl., และ *Arachis hypogaea*, ตามลำดับ
- ⁶ *Oreochromis* spp., ปลาชนิดหนึ่งที่เหมาะสมกับการเลี้ยงในบ่อน้ำจืด
- ⁷ คนมาโนโบอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากตลาดและมีรายได้้น้อยมาก ทำให้การหาอาหารเลี้ยงปลาหรือปู้ย (เพื่อเร่งการเติบโตของสาหร่ายสำหรับเป็นอาหารของปลา) เป็นไปไม่ได้
- ⁸⁸ คนมาโนโบปลูกข้าวดอย (ในที่แล้ง) มานานตั้งแต่พวกเขาจำความได้ แต่การผลิตข้าวนาชลประทานเป็นวิธีการใหม่ มีบางคนที่เคยทำงานในที่นาของผู้มาอยู่ใหม่จากที่ราบต่ำ และต้องการปรับวิธีการมาใช้ โดยผลผลิตของข้าว

มักเพิ่มเป็นสองเท่าจากการชลประทานโดยไม่ต้องเพิ่มปัจจัยการปลูกใดๆ เนื่องจากการป้องกันหญ้าไม่ให้โต (พืชส่วนใหญ่ไม่สามารถโตได้ในที่น้ำขัง) และเป็นการหลีกเลี่ยงปัญหาจากภัยแล้ง

⁹ นี่เป็นสิ่งที่เราต้องการจะทำงานด้วยโดยไม่ให้สวนทางกับวิธีการตามวัฒนธรรมและความคิดเห็นของคนมาโนโบ แต่เราขาดความสามารถที่จะมองเห็นและไม่เข้าใจว่าควรจะทำงานกับพวกเขาอย่างไร

¹⁰ คุณดักสาสจะอธิบายเรื่องนี้ในเวิร์คชอปในการประชุมเดือนตุลาคม 2013 ที่ ECHO Asia Agriculture & Community Development Conference ในหัวข้อ “Working within the Culture: A Method for Learning How,” ตามกำหนดเวลา 1:30-2:30 วันที่ 3 ตุลาคม

¹¹ คนมาโนโบมีการติดต่อกับชุมชนอื่นน้อยมากก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ตามธรรมเนียมแล้วพวกเขาจะทำการเกษตรหมุนเวียน เสริมด้วยการล่าสัตว์ และเก็บของป่า งานหนักเช่นการถางที่เพาะปลูกหรือเก็บเกี่ยวนั้น จะมีการรวบรวมคนที่เป็นญาติกันมาช่วยกันทำ แต่จริงๆ แล้วไม่มีวงศ์ตระกูลใดตระกูลหนึ่ง เพราะแต่ละคนจะนับญาติกันจากทั้งฝ่ายพ่อและแม่ ทำให้แต่ละคนมีญาติไม่เหมือนกัน และเนื่องจากสาเหตุนี้เครือข่ายจึงไม่ได้ทำให้สังคมเป็นกลุ่มก้อน ดังนั้นจึงมีลำดับชั้นในครอบครัวที่ไม่มาก ยิ่งกว่านั้น การพึ่งพาการเกษตรหมุนเวียนของคนมาโนโบทำให้คนอยู่กันอย่างไม่หนาแน่น ภายในหมู่บ้านหนึ่งจะมีครอบครัวอยู่เพียงไม่กี่ครอบครัวเท่านั้น จึงไม่ทำให้เกิดการรวมอำนาจไปอยู่ที่ใดที่หนึ่ง ผู้นำตามประเพณีของคนมาโนโบเรียกว่าดาตู *datu* โดยถือว่าเป็นผู้มีอิทธิพลแต่ไม่ค่อยทำอะไรที่ถือเป็นการควบคุมมากนัก หน้าที่หลักของผู้นำนี้คือการระงับความขัดแย้งเพื่อป้องกันการฆ่าล้างแค้น

¹² ดู Fraiser (2007:144-146) เพิ่มเติม เกี่ยวกับพื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับมานุษยวิทยา

¹³ ทูเรียน (*Durio zibethinus* L.), มังคุด (*Garcinia mangostana* L.), เงาะ (*Nephelium lappaceum* L.), มะม่วง (*Mangifera indica* L.), ลองกอง (*Lansium domesticum*)

¹⁴ “ส้ม” (อาจเป็น *Citrus reticulata*) และ “ส้มจี๊ด” (อาจเป็น *X Citrofortunella microcarpa*) เพิ่มมาในปีที่สอง

¹⁵ ดูเพิ่มเติมที่ EDN 69 (<http://c.ymcdn.com/sites/www.echocommunity.org/resource/collection/CAFC0D87-129B-4DDA-B363-9B9733AAB8F1/edn69.pdf>) and ECHO’s [Technical Note on Participatory Mapping](http://c.ymcdn.com/sites/www.echocommunity.org/resource/collection/E66CDFDB-0A0D-4DDE-8AB1-74D9D8C3EDD4/Participatory_Mapping.pdf) (http://c.ymcdn.com/sites/www.echocommunity.org/resource/collection/E66CDFDB-0A0D-4DDE-8AB1-74D9D8C3EDD4/Participatory_Mapping.pdf). Somesh Kumar’s *Methods for Community Participation: A Complete Guide for Practitioners* (published 2002) is a succinct and practical guide to a large number of participatory methods.

¹⁶ เช่นจากการทำแผนที่ การวิเคราะห์แรงงานตามฤดูกาล และแผนผังเครือข่าย

¹⁷ เช่น การใช้การวิเคราะห์ SWOT หรือการวิเคราะห์แรงเสริมแรงต้าน (force field analysis)